

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационното изследване

на

Дархан Туарбаевич Кисиков

на *тема*

„ИКОНОМИКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА МИГРАЦИЯТА В ЕВРАЗИЙСКИЯ СЪЮЗ“

за

придобиване на образователната и научна степен

„доктор“

Докторска програма:

„Политология“,

професионално направление 3.3. „Политически науки“

Автор на рецензията: проф. д-р Любомир Тимчев

от Академията на МВР

1. Актуалност и значение на изследването

Контролът върху миграцията на населението в национален, регионален и световен мащаб е едни от най-значимите проблеми и фактори за органите с компетенции в тази сфера. Нещо повече - разрешаването и по-скоро противодействието на този проблем е неизменна част от противодействието на негативните явления за всяка държава и в този смисъл част от стратегията за противодействието на нерегламентираната глобализация. Само обединяването на усилията на всички институции ще направи възможно противодействието на нелегалната миграция на населението, което потвърждава и тезата на докторанта, че само единният подход може да превърне проблема миграция в решение.

Освен това миграцията е и една от най-трудните социално-икономически категории. Това е така, защото тя отразява въздействието върху миграционното поведение на хората. Има се предвид тяхното териториално движение. По-конкретно става въпрос за сложните политически, етнически, икономически и социални отношения.

В този смисъл можем да определим миграцията като сложен социален процес, който е неразривно свързан с нивото на икономическото развитие и във връзка с това разгръщане на индустрията в различните региони от света.

Както правилно отбелязва докторантът, миграцията засяга почти всички държави, тя се превръща в неразделна част от глобализацията и интеграционните процеси. Това се отнася и за процесите, които протичат в страните от бившия Съветски съюз.

Казаното недвусмислено определя настоящата дисертация като много значима, чиято актуалност е безспорна и ще допринесе за противодействието на това явление.

Трябва да отбележим, че изследваните проблеми имат не само теоретично, но и практическо значение. Тяхното разглеждане ще е от полза както за обучаваните студенти, така и за всички служители от структурите, занимаващи се с контрол на населението.

Можем да направим извода, че актуалността на изследването е безспорна и ще допринесе за процеса на обучение на всички лица, занимаващи се с контрол на миграцията на населението като цяло.

2. Характеристика на изследването

Предложеното за рецензиране дисертационно изследване се състои от 248 стандартни машинописни страници. Структурирано е в увод, три глави, заключение и библиография и отговаря на нормативните изисквания за оформяне и подреждане на изследване от такъв характер.

В увода много точно и ясно са определени актуалността, целта, задачите, обектът, предметът и обхватът на изследването. Това се отнася и за научноизследователската теза и методологията на изследването.

Първа глава е посветена на теоретичните аспекти на научните изследвания на трудовата миграция в глобалната интеграция, каквото е и нейното заглавие.

На основата на обстоятелствен преглед на основните схващания за различните видове миграция са разгледани основните проблеми на трудовата миграция в условията на глобална интеграция и на тази основа се определят основните тенденции на международната трудова миграция.

Направен е изводът, че проблемите на трудовата миграция имат ключово значение за Казахстан. Отбелязано е, че трудовата миграция като движение на работещото население се дължи на икономически причини.

Пак в тази глава са направени редица съждения, отнасящи се до вътрешната и външната миграция. Разглеждат се разликите и икономическият ефект от гледна точка на всеки един от видовете

миграция. Като това, че при вътрешната миграция не става въпрос за промяна на населението, независимо от преливането му от селски в градски региони или обратното. Докато при външната води до увеличаване броя на населението, което от своя страна пряко засяга населението на страната. Последните от това са както от политически и религиозен характер, така и най-вече от икономически, политически и религиозни причини.

Отделено е значително място на международната миграция. Във връзка с това са направени и редица изводи и препоръки, като е препоръчано, че за да се оцени ролята на международната миграция в социално-икономическото развитие на една страна, е важно да се отбележи, че различните страни по различен начин участват в тези процеси, в качеството на страната на износа или вноса на чуждестранна работна ръка. Споделено е мнението, че при възлагане на тази или онази страна на държавите вносителки и страните износителки на работната сила е важно да се помисли за състава на населението и неговата икономическа активност. Това се отнася както и за нивото на отлива и притока на финансови средства от движението на мигранти.

Ключово място в тази част от работата заема анализът на различните видове разпоредбите, отнасящи се до икономическите аспекти, свързани с миграцията.

Особено важно за работата е разглеждането на всички основни аспекти от значение за тази дейност. Това е отправна точка за последващите въпроси, намерили място в дисертационното изследване, и е един от съществените приноси в работата.

В края на главата са направени обстоятелствени и аргументирани обобщения, изводи и предложения.

В *Глава втора* са разгледани основните въпроси, свързани с *текущото състояние на трудовата миграция в Казахстан*. На основата на

анализ е изследвана трудовата миграцията в условията на глобална интеграция. Подчертана е необходимостта от определянето на основните тенденции на международната трудова миграция.

Нещо повече, докторантът обръща внимание и на глобализацията на световната икономика, която се превръща във все по-важен фактор в икономическото, социалното и демографското развитие на много страни.

Подчертана е необходимостта от включване на Казахстан в глобалната икономическа система, като е подчертано, че това изисква участието в международната трудова миграция, която е едновременно един от факторите на глобализацията и неин продукт.

Обърнато е специално внимание на трудовата миграция, която е неразделна част от пазара на труда. Като много удачни можем да определим разсъжденията на докторанта, отнасящи се до решаване проблемите на трудовата миграция. Посочено е, че това налага решаването на няколко основни въпроси: каква е ролята на променящата се миграционна ситуация във формирането на пазара на труда, дали допринася за създаването на ефективен пазар на труда или, напротив, създава пречки за оптимизиране на заетостта. В какво точно се изразява положителното и отрицателното въздействие на съвременната миграция върху параметрите на пазара на труда, какви са причините за миграцията в настоящето и какви стъпки са необходими, за да се създаде ефективна миграционна политика.

Обособяването на място в изложението, посветено на трудовата миграция, е не само удачно, но и придава значимост на изследването. Отбелязано е, че тъкмо този вид миграция има както положителни, така и отрицателни аспекти, както и това, че след тяхното подробно анализиране правителството на Казахстан ще бъде в състояние да регулира миграцията, като се взема под внимание икономическата ситуация в страната.

Нещо повече, направено е уточнението, че много от работниците мигранти са заети в сферата на търговията и в многобройните строителни обекти на големите градове на Казахстан (Алмати, Астана), върху тютюневите насаждения (в Южна Казахстан) в селскостопанския сектор. Често те получават минимално заплащане, за което не би се съгласил да работи гражданин на Казахстан (разликата между минималната работна заплата и работниците мигранти на Казахстан е около 150-200 USD).

Важно е да отбележим наличието на разсъждения, отнасящи се до присъствието на работници мигранти от Централна Азия в Казахстан. Във връзка с това докторантът прави извод, че това спомага да се установят потесни икономически връзки между страните в региона, както и това, че по този начин Казахстан засилва позициите в двустранните отношения с всяка една от тях.

Казаното позволява да се определи най-важната полза от миграцията за страните от Централна Азия, а именно заетостта на населението. Все в тази връзка, според неофициални данни, в Узбекистан равнището на безработица варира от 20 до 50% в зависимост от региона. Като цяло мигранти от Узбекистан пътуват до Казахстан, Русия и Китай.

Разбира се не са спестени и отрицателните страни на трудовата миграция, сред които най-значима изглежда изместването на местната работна сила.

Изводите и препоръките в края на тази част от работата са не само обосновани, но и предизвикват размишления особено в частта, отнасяща се до значимостта на трудовата миграция. Авторът ясно и много точно формулира своята позиция относно необходимостта от обединяване усилията на всички институции в тази насока. Наличието на авторово мнение за промяна на съществуващата действителност допълнително повишава нивото на работата.

Логично и в съответствие с разглежданата тематика в *Глава трета* е отделено място на въпросите, свързани с *държавното управление на трудовата миграция на настоящия етап*. Разбира се въпросът е разгледан в контекста на изследването в първите две глави и на основата на регламента на миграционните процеси и съждението, че държавното регулиране трябва да вземе предвид преобладаващите тенденции в процесите на вътрешната и външната миграция.

Основателно докторантът започва изложението си в тази част от своето изследване, акцентирайки на това, че в момента при избора на методи за регулиране на миграционните процеси се насърчава използването на различни концептуални подходи. Направено е уточнението, че по този начин в рамките на концепцията на административната и правната регулация се обръща внимание на значението на намесата на държавата в процеса на миграция чрез комбинация от вътрешни правни и административни мерки и международни нормативни актове и споразумения.

Обърнато е специално внимание както на външния, така и на вътрешния опит на миграционната политика.

Специално можем да отбележим присъствието на мерките за контрол на имиграцията и техните основни аспекти.

Само по себе си това показва уважение към незаконните имигранти и осъзнаване на причините, поради които те изпадат в това положение. Нещо повече, докторантът пледира за вземането предвид на тези проблем и при нелегалната имиграция и разработването на обща политика.

В изследването си докторантът навлиза дълбоко както в теоретичната, така и в икономико-правната част за противодействие на нелегалната имиграция. Това е плод на неговите професионални знания и умения, което му позволява да детайлизира своето изследване до степен на подробност с оглед подобряване дейността при противодействието на това

явление. Съчетаването на теорията с практиката е добър пример както за преподавателите, така и за практическите работници от структурите с компетенции в тази насока. Много приятно впечатление прави непрекъснатото присъствие на докторанта с изводи и препоръки, които трябва да отбележим са добре обосновани. Това създава впечатлението не само за изследване и преследването на резултатите от него, но и авторово мнение във всеки един момент.

3. Приносни моменти

3.1. Научни приноси

- Работата представлява ново и цялостно изследване на икономико-правните проблеми, свързани с контрола на миграцията в евразийския съюз.
- На основата на съществуващите доктринални схващания докторантът е предложил задълбочаване на теоретичните основи на изследването на миграционните процеси, въз основа на които авторът прави структурна класификация на трудовата миграция.
- Направени са препоръки за подобряване както на правната, така и на институционалната рамка на трудовата миграция. По-конкретно става въпрос за национална доктрина, основни понятия, закони, национални програми и др.
- Разработени са начини за подобряване на социално-икономическия и организационно-икономическия механизъм на трудовата миграция, в т.ч. премахването на квотите, повишени ползи, създаването на Национален фонд на миграция и т.н.

3.2. Практико-приложни приноси

- Акцентирано е върху основните проблеми, свързани с икономико-правните аспекти, а също и дейността на компетентните органи за

контрол на незаконната миграция в рамките на Евразийския съюз с оглед изграждането на ефективна система в противодействието на това явление. Важността на казаното се определя от факта, че за ефективността в дейността на компетентните органи е необходима и съответната адекватна правна рамка.

- Представените постановки са цялостни и завършени и ще са от полза както за практикуващите юристи, така и за практикуващите специалисти по противодействието на едно от най-значимите явления на нашето време, а именно - незаконната имиграция. В този смисъл получените резултати могат да бъдат използвани в прилагането и подобряването на миграционната политика на Република Казахстан.
- Резултатите от изследването са апробирани. Основните части от изследването на дисертацията са отразени в доклади на автора на научни конференции и семинари на различни нива. Включително „Проблемите на трудовата миграция и формирането на единна социално пространство в рамките на Евроазиатската икономическа общност“, „Научно-практическа конференция“ (Украйна, Подолск, март 2014 г.); VIII-то Международно научно-практическа конференция „Русия и Европа: връзката на културата и икономиката“, Чехия, Прага, 28 февруари, 2014.

4. Бележки и препоръки

Наред с всичко положително към така представеното дисертационно изследване могат да бъдат отправени и някои препоръки с оглед подобряване работата на докторанта в бъдещата му изследователска дейност.

Първата препоръка е свързана с необходимостта от по-фрагментарно изложение на мислите. Това ще позволи за свиване на

съществуващия обем и синтезиране както на изложението, така и на резултатите от него, което, от своя страна, ще улесни специалистите в тази насока.

Втората препоръка се отнася до задълбочаването на отделните доктринални виждания с оглед навлизане по-подробно и детайлно в проблемите от теоретичен характер, съпътстващи дейността на специализираните органи по противодействие на нелегалната имиграция.

Трето, считам за по-правилно използването на израза „незаконна имиграция“, вместо „незаконна миграция“. Препоръката ми е свързана с това, че тъкмо имиграцията, която представлява влизането на чужденци, е сериозният проблем за всяка една страна и като цяло за Евразийския съюз.

Четвърто, препоръчвам популяризирането на работата с оглед предоставянето на възможност достигнатите резултати да получат по-голяма гласност.

Казаното в никакъв случай не намалява стойността на изследването. Личи интелигентният поглед на докторанта и неговите научни ръководители. Във връзка с това препоръчвам на докторанта да продължи своята научноизследователска работа, свързана не само с икономико-правните аспекти, но и с оптимизиране дейността на специализираните органи за контрол на миграцията на населението в рамките на Евразийския съюз. Препоръката ми е свързана главно с неоспоримите възможности за извършване на изследователска работа от страна на г-н Кисиков.

5. Заключение

Представеното за защита изследване очевидно е лично дело на автора. Работата е плод на теоретичните му познания и уменията му да събира и анализира получената информация. Това му позволява да обвързва теорията с практиката и да предлага аргументирани промени в нормативната база. Като имам предвид цялостната работа на докторанта,

изпълнението на индивидуалния план и качествено представяне на изследването, постигнатите резултати от научна и практико-приложна гледна точка, направеният сравнително-правен анализ и личните способности на докторанта си позволявам **УБЕДЕНО** на препоръчам на уважаемото научно жури да даде образователната и научна степен „доктор“ на г-н Дархан Туарбаевич Кисиков

03.03.2017 г.

гр. София

Рецензент:

проф. д-р Л. Тимчев